

MEB Yöneticiler ve Öğretmenler İçin Kanun El Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, Yayınlar Dairesi Başkanlığı: 1996.

ÖSYM Ortaöğretim Kurumlarına Göre Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sonuçları. Ankara: ÖSYM Yayını, No : 1998-2-1998.

ÖSYM Ortaöğretim Kurumlarına Göre 1999 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sonuçları. Ankara : ÖSYM Yayını, No: 2000-2-2000.

ÖSYM ÖSYM Sınavı Kılavuzu (1998) Ankara : ÖSYM Yayını-1998.

ÖSYM ÖSS Sınavı Kılavuzu (1999). Ankara : ÖSYM Yayını: 1999.

ÖSYM Yükseköğretime Girişte Okul Türü ve Öğrenim Durumlarına Göre Başvuran – Yerleşen Aday Sayıları. Ankara : ÖSYM Yayınları, No: 1999-2-1999.

SEÇKİN YAYINEVİ. “Kanun Metinleri Serisi-“ 1982 Anayasa, TCK, CMUK, ÇIK, TMK. Ankara: 1998.

İLETİŞİM ADRESİ

Araş. Gör. Osman TİTREK

Ankara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi

Eğitim Yönetimi ve Plânlaması Ana Bilim Dalı

E-posta: otitrek@yahoo.com

DEPREM SONRASI ÇOCUKLARDA GÖRÜLEN KORKULAR

Araş. Gör Tuncay AYAS

Sakarya Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

Psikolojik hizmetler ABD.

Dr. Murat İSKENDER

Sakarya Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

Psikolojik hizmetler ABD.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, 17 Ağustos 1999 Marmara Depremine maruz kalan 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinde deprem sonrası görülen korkuların belirlenerek incelenmesidir. Bu amaçla Adapazarı ili ilköğretim okullarının 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören 150'si kız 210'u erkek olmak üzere toplam 360 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada araştırmacılar tarafından geliştirilen Deprem Korku Envanteri ve araştırmacıların hazırladığı bilgi toplama formları kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerde depremden sonra anne babayı kaybetme, sakat kalma, ölmek ve anne babadan ayrılma ile ilgili korkuların en yoğun yaşanan korkular olduğu, bu korkuların azalan yoğunlukta diğer korkuların izlediği bulunmuştur.

Cinsiyet farkı, can kaybı ve depremden sonra aileden ayrı kalmanın korkular üzerinde anlamlı farklılığa yol açtığı bulunmuştur.

ANAHTAR KELİMELEER: Deprem, Korku

ABSTRACT

The aim of this research is to determine and examine the post earthquake fears of the 7th and 8th year students' who experienced the Marmara earthquake in 1999.

For this purpose 360 students -150 girls, 210 boys- who were the students of the 7th and 8th grades at secondary schools in Adapazarı were included in the research. In the research Earthquake fears inventory developed by the researcher and data collection forms prepared by the researcher were used. As a result of the research it was found out that losing parents, becoming physically disabled, dying, leaving parents are the most intensive fears followed by other less intensive ones. It was found out that gender difference plays a big role in the fears of leaving the parents and losing lives after an earthquake.

KEY WORDS: Earthquake, Fear

1. GİRİŞ

Korku tüm insanlarda ortak, doğal ve evrensel, kaçınılmaz temel bir duygudur. Canlı varlıkların, görünen veya görünmeyen,

algıladığı, düşündüğü, imgelediği, tasarladığı tehlikeli, tehdit dolu durum, kişi, nesne, olay olgu karşısında gösterdiği doğal, evrensel duygulanım durumu, ruhsal tepkidir (Köknel, 1995).

Korku insanın günlük yaşamının önemli bir parçasıdır. Bu nedenle insanın korkması korkulu durumları yaşaması, korkuyu duyumsaması hayatın doğal bir gerçeğidir. Korkudan arınmış bir yaşam düşünülemez. Birçok duygulanımı yaşayan, duyumsayan insanın korku duygusu da yaşaması, duyumsaması çok doğaldır. Korku canlıyı uyarır ve kendini savunmasını sağlayan yararlı bir reflekstir. Tehlike karşısında enerjisi artırdığı, kişiyi uyanık tuttuğu için korku şarttır.

Çocuklarda en erken görülen duygu korkudur. Çocuğun daha birkaç aylık iken yüksek sese karşı ağlayarak tepkide bulunması "korku" duygusunun bir belirtisidir.

Gerçek korkular 1-2 yaşlarından sonra görülür. Çocuğun ana babasından, öğretmeninden ve arkadaşlarından öğrendikleriyle nasıl bir takım korkulara ve sıkıntılara sürüklendiği görülmektedir.

Korkuyu oluşturan bütün uyarımlardaki ortak özelliği ani ve birden bire oluş, bunun sonucunda da çocuğun içinde bulunduğu koşullar, heyecanı etkileyen diğer faktörleri oluştururlar: yorgunluk, açlık, uykusuzluk gibi.

Bir çocuğun ne zaman ve neden korkacağını saptamak oldukça zordur. Korkunun oluşumu çevredeki koşullara, uyarının verilmiş biçimine, geçmiş yaşantılara, o andaki fizyolojik ve psikolojik duruma bağlıdır (Yavuzer, 1994).

Genellikle yeni olan ve bilinmeyen her şey ürküntü verir. Bebeğin güçsüzlüğü ve bilmediklerinin çokluğu düşünülürse, özellikle ilk yıllarda korkuların bolluğu anlaşılır. Bebek için her şey korkutucudur. Çocuk çevresini tanıdıkça beden ve zihin yeteneklerini geliştirdikçe korkularının türü değişir ve sayılarında da azalma görülür. Bebek için gürültüler, alışılmamış bir nesne, yabancı yüz, acıkma, susama, altının ıslanması gibi kendi içinden gelen nedenlerle de korku duygusu ortaya çıkmaktadır (Yörükoğlu, 1991).

Bebek, doğumla birlikte annenin döl yatağından ayrılır, güvensiz, korumasız, bir ortamın tehdidini ve tehlikesini duyarak ilk korkuyu yaşar. Duyduğu korku ve endişeyi ağlama sesi ve mimikleri ile çevresine

anlatmaya çalışır.

Doğumu izleyen ilk günlerde yeni doğmuş bir bebeğin duygusal ihtiyacı, en çok beslenme saatlerinde karşılanır. Yeni doğmuş bebekler uzun saatler boyunca uyur ve açlık ihtiyacı baş gösterdiğinde uyanır. Beslenme sırasında annesinin el ve yüz hareketleri bebeğe görsel bir uyarı sağlamaktadır. Kendini doyuran kişiye anne babasına dikkatle bakar. Bebeğin kendini doyurmakta olan anne ya da babasını mutlu kılan bu ilgi çekici bakışı genellikle bir gülümseyişe, ardından da tatlı birkaç söze yol açar. Emzirme yada biberon verme sırasında bebeği rahat bir şekilde kollarının arasında tutmaları ona hoş dokunma uyarılan sağlamaktadır. Bebek kendini daha çok emniyette ve mutlu hissedecektir. Bunun sonucu olarak da insanlara güvenle bakmaya başlayacaktır. Anne-baba mutsuz ve gergin olduğunda onların bu mutsuzluğu ve gerginliği, beslenme süreci sırasında, çocuğa aktarılabilir. Annenin sinirli ve düzensiz hareketleri, yeni doğmuş bebeğe korku verir ve bunun sonucu olarak da çocukta huzursuz ve ürkek bir kişilik yapısının temelleri atılır (Salk, 1998).

Anne, bebeği beslerse, ona süt, mama verirse, altını temizlerse, koşullara uygun biçimde giydirirse bebek sürdürdüğü yaşamdan haz duyar. Bunlar yapılmazsa kendini tehdit altında tehlike içinde sanır, korkar, ağlar ve bağırır.

Bebeğin içinde yaşadığı doğal ortamın koşullarının değişmesi, aşırı hava akımları, soğuk ve sıcak, ses ve gürültü, parlak ışık onu korkutur. İçinde yaşadığı toplumsal çevrede alışmadığı, bilmediği tanımadığı insanların bebeğe yaklaşması, ona dokunması, onu kucağına alması, tutması, okşaması, sevmesi bile korku yaratabilir.

Bebek büyüdükçe, annesini ve çevresini algıladıkça güven duymaya başlar, korkusu azalır. Sevinç gibi duygulanım durumları da duyumsamaya başlar. Böylece bebek gülcükler, gülme sesi ve mimikleriyle tehdit ve tehlike karşısında bulunmadığını, korkmadığını anlatmaya çalışır. Bebek çevresini tanıyıp toplumsallaştıkça, başta anne babası olmak üzere başkalarıyla iletişim kurdukça doğuştan gelen korkusunu yener. Ancak içinde yaşadığı, büyüyüp geliştiği ortamın doğal ve toplumsal koşullarından kaynaklanan yeni tehditler, tehlikeler sezer. Korku alanı genişlemektedir. Geçmişini düşünüp, geleceği konusunda umutlar besleme yeteneğini kazandığı zaman uzak tehlikeler, gelecek günlerin getireceği sıkıntılar, kendi güdülleri, yaptıkları, yapabilecekleri hep birer korku kaynağı olabilmektedir.

İki-üç yaş dilimleri arasında özerklik döneminde bulunan çocuk annesinin, babasının ve başkalarının bağırmamasından, yüksek sesle konuşmasından, gürültüden elektrik süpürgesinden, gök gürültüsünden korkarlar. Özerklik döneminin başında annesi tarafından beslenen, temizlenen, giydirilen, uyutulan çocuk, bu dönemin sonlarına doğru kendi kendine yemek yemeğe, kakasını, çişini haber vermeye başlar. İdrar ve dışkı denetimiyle ilişkili çevrenin olumsuz tutumu ve yaklaşımı çocukta ortaya çıkan ve etkisini yaşam boyu sürdüren bütün korkuların kaynağı olur (Köknel, 1995).

Üç-altı yaş döneminde bulunan çocuk, oyun dönemini yaşar. Korkularında farklılaşma ve artmalar görülür. Bu dönemin başında çocuğun kendi başına uyum sağlama çabası artar. Yemeğini kendi yer, tuvalete gider, giyinip soyunur, uykusu gelince yatar. Bu dönemde çocuğa bir davranış öğretmek ya da onu engellemek korku yaratır. Öte yandan ailenin, çevrenin çocuğun eğitimi için kullandıkları korku öğeleri de ruhsal yaşantıda izler bırakır. Bunların başında masal ve öykülerin, cadıları, büyücüler, hayaletleri, hortlakları, cinleri, perileri, devleri, öcüleri, gelir. Toplum yaşamında bulunan hekim, diş hekimi, işnece, polis, bekçi gibi insanlar da korku yaratabilir. Korku verici duruma getirilebilir. Ayrıca anne-babadan ayrı kalmak tedirginliğe yol açar. Bu dönemde çocuğun anne-baba, ailesini kaybetme korkusu bütün korkuların başında gelir. Birkaç dakika annesinden ayrı kalan üç-dört yaş çocuğunun uğradığı panik herkesçe bilinir. Çocuk yırtınırcasına ağlar, gözlerinden korku ve şaşkınlık okunur. Altını bile ıslatır (Yörüköğlu, 1991).

Çocukların bu korkuyu yaşamalarındaki etken, çoğu annenin başvurduğu çocuğu sindirmek için kullandığı sözlerden kaynaklanır. Örneğin; çarşıda pazarda herhangi bir şeyin alınması için tutturan çocuklar anneleri tarafından kolayca susturulur, "uslu durmazsan bırakır giderim" derler.

Her tehlikede sığındığı ana-babanın kendisini bırakıp gitmesi olasılığı, çocuğu sınırsız biçimde tedirgin eder, güvenini sarsar. Dört yaşında doruğa varan korkularda, yavaş yavaş, azalma görülür. Korkular daha somutlaşır. Köpekten, düşüp yaralanmaktan, bir yerinin çizilip, sıyrılmamasından, kesilip, kanamasından korkar. Bunlara ek olarak kapalı yerden, karanlıktan, şimşekten yıldırımdan korkar.

Altı yaşında, korkularda yeni bir artma gözlenir. Filmlerin çok etkisinde kalırlar. Bu yaşlardan sonra korkularda yatışma olur, ama eski

korkuların arada bir depresmesi ya da yenilerin ortaya çıkması olağandır. 3 yaşından sonra heyecanların giderek kontrol altına alındığı dikkat çeker. Çocuklar deneylerinin az, düşünme yeteneklerinin sınırlı olması nedeniyle, gördüklerini ve duyduklarını gerçekçi olarak değerlendiremezler.

6-12 yaş döneminden itibaren karakteristik korkuların giderek azaldığı, bunların yerini bu dönemde de görülen bedensel yaralanmalar, okula ilişkin olaylar ve sosyal ilişkileri içeren korkular alır. Bunları açarsak öğretmen korkusu, yaşadığı ortama göre yükseklik, hava kirliliği, trafik kazaları, başarısızlık gibi korkuları 6-12 yaş çocuk korkuları olarak sıralayabiliriz. Ancak ilkökul çağındaki çocukların %50'sinde değişik zamanlarda, görülen ve kaybolan çeşitli korkuların olduğu saptanmıştır. 11 yaşından itibaren korkularda belirli bir düşüş görülmüştür (Yavuzer, 1994).

Korku, zaman zaman tüm insanların yaşadığı bir duygudur. Beklenmedik ve bize zarar verebilecek bir şeyle karşılaştığımız zaman korkmak, vücudun verdiği doğal bir tepkidir (TPB, 1999).

DSM IV de korku; Özgül bir nesne ya da durumun (örneğin uçakla seyahat etme, yüksek yerler, hayvanlar, enjeksiyon, kan görme vb.) varlığı ya da böyle bir durumla karşılaşacak olma beklentisi ile başlayan, aşırı ya da anlamsız, belirgin ve sürekli durum olarak tanımlanmıştır (APA, 1987).

Çocuklar da yetişkinler gibi deprem felaketinden korkarlar. Ne var ki depremi yetişkinler gibi kontrol dışında olan doğal bir olay olarak anlamakta güçlük çekerler. Üstelik çocuklar, kendilerini koruyan ve tamamen güven duydukları yetişkinlerin bu olay karşısında çaresiz kalmasından endişe duyarlar. Okul öncesi dönemdeki çocuklar bu felaketin, anne-babasının onaylamadığı bir düşüncesi ya da davranışı nedeniyle başlarına geldiğini sanabilirler. Okul çağındaki çocuklar ise doğal olayları anlayabilirler (Sayıl ve diğ., 1999).

Çocuklar, depremden sonraki yaşamı için endişe duyabilir, ani seslerden gürültüden korkabilirler. Yetişkinlerin depremi ve sonuçlarını engelleyememiş olması nedeniyle onlara güvenlerini yitirebilirler; kolay kırılabilir, küsebilir daha sık ağlayabilirler. Ürkek utangaç ya da gürültücü ve saldırgan olabilir, dikkatlerini toplamada güçlük çekebilir her zaman oynadıkları oyunları artık oynamak

istemeyebilirler. Hareketlerini kontrol edemeyebilir ve yaşamları için tehlike sayılacak davranışlar sergileyebilirler, uykuya dalmakta güçlük çekebilir, yalnız yatmak, ebeveynlerinin yanından ayrılmak istemeyebilir, iştahları kesilebilir mide bulantısı baş ağrısı, karın ağrısı gibi yakınmaları olabilir. Okula gitmek istemeye bilirler; okul başarıları düşebilir, zaman zaman gerçeği gerçek olmayandan ayırt edemeyebilirler (Yalın, 2002).

Çocuklar, bir afet sonrası çok çeşitli korkular yaşayabilir. En büyük ve dayanılmaz korkuları aileden ayrılmaktır. Ailelerin gideceğinden ve onları bir daha göremeyeceklerinden korkarlar. Bunun dışında yaralanma, ölme veya aynı çeşit afeti tekrar yaşama korkuları da vardır. Daha önceki bir afetle (sel, deprem, yangın, tayfun) özdeşleştirdikleri şimşek, gök gürültüsü, sağanak yağmur, fırtına gibi doğal olaylarına karşı da korku geliştirirler. Afetle ilgisiz gibi görünen hayali korkular da çocuklarda sık görülür.

Depremden sonra yaşanan korku ve kaygı özellikle çocuklar için çok zorlayıcıdır. Bazı çocuklar, daha küçük yaşlarda normal olan parmak emme, altını ıslatma gibi davranışlara geri dönebilir. Kabuslar görebilir, ayrıca daha sık öfke nöbeti gösterebilir ya da içlerine kapanıp, yalnız kalmak isteyebilirler. Okul çağındaki bazı çocuklar, okula gitmeyi reddedebilir, okulda problem yaşayabilir, veya derslere konsantrasyon zorluğu çekebilir (Milgram Toubina Klingmen & Goldstein; 1988). Bir çok travmaya maruz kalmış çocukta öğrenme problemi görülebilir ve bu çocuklar genelde okulda düşük not alırlar (Zimrin, 1986). Okula gitmeme isteği ciddi bir problemin göstergesi olabilir. Bu durumun bir sebebi çocuğun ailesinden ayrılma korkusu olduğu gibi genelde ailenin de çocuğu okula gönderebilme güvenine sahip olmamasıdır (Terr, 1984).

Bu araştırmayla çocuklarda deprem sonrası görülen korkuların farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Grubu

Araştırma grubu, 17 Ağustos 1999 Marmara depremini Sakarya'da yaşamış ve halen yaşamını aynı şehirde sürdüren ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden tesadüfi olarak seçilen 150 kız 210'u erkek olmak üzere 360 kişiden oluşmaktadır.

2.2. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veriler iki araç ile toplanmıştır. Birincisi, araştırmacılar tarafından hazırlanıp uzman görüşleriyle netleştirilen Deprem Korkuları Anketi, ikincisi araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi formudur.

2.2.1. Deprem Korkuları Anketi

Literatür taramasının sonucunda araştırmacılar tarafından hazırlanan bu anketin kapsam geçerliliği için Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında uzmanlar tarafından anket incelenerek değerlendirilmiş, eleştiri ve görüşleri doğrultusunda ankete son şekli verilmiştir. Uygulanan anketin güvenirlik katsayısı ($r = .88$) olarak bulunmuştur. Anket depreme ilişkin çeşitli korkuları ifade eden 49 maddeden oluşmakta ve maddeler 4'lü likert tipi bir derecelendirmeye tabi tutulmaktadır.

2.2.2. Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi formu demografik değişkenlerin belirlenmesinde kullanılmıştır.

Veri analizleri SPSS 10. 0 (SPSS/WINDOWS) programıyla gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel işlemler yapılmadan önce, veriler doğruluk ve değişik istatistiksel işlemlere uygunluk açısından SPSS EXPLORE ile ön testten geçirilmiştir. Bu amaçla varyans homojenliğini bozan ölçümler elimine edilmiştir. Kardeş sayısının korkularla olan ilişkisini, anne baba eğitiminin korkularla olan ilişkisini ve korkuların dağılımını bulmak amacıyla Frekans Analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde ölçeklerden elde edilen verilerin çeşitli istatistiksel teknikler kullanılarak yapılan analizleri sonucu ortaya çıkan bulgular ve yorumları sunulmuştur.

Tablo 1. Korkularla İlgili Deskriptif Bilgiler

	Hiç Korkmu yorum		Biraz Korkuyo rum		Çok Korkuyo rum		Tamam en Korkuyo rum	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1 Evde yalnız kalmaktan	190	53	138	38	22	6	10	3
2 Yüksek ve ani seslerden	127	35	174	48	45	13	14	4
3 Ölmüş insanları görmekten	129	36	117	33	62	17	52	14
4 Çok katlı binalarda oturmaktan	237	65	90	25	30	8	7	2
5 Yüksek binalara girmekten	233	65	90	25	30	8	7	2
6 Kapalı ve kuytu yerlere girmekten	132	37	148	41	49	14	31	9
7 Yaralı insanları görmekten	238	66	93	26	18	5	11	3
8 Hasta ve sakat insanları görmekten	238	73	82	23	10	3	7	2
9 Kan görmekten	267	74	63	18	16	4	14	4
10 Ambulansın siren sesinden	271	75	58	16	20	7	11	3
11 Anne ve babamdan ayrılmaktan	92	26	83	23	84	23	101	28
12 Hastane ve ilaç kokularından	256	71	73	20	18	5	13	4
13 Mezarlıklardan	140	39	128	35	53	15	39	11
14 Karanlıktan	142	39	126	35	56	16	36	10
15 Gök gürültüsünden	184	51	110	31	38	11	28	8
16 Yalnız uyumaktan	256	71	59	16	27	8	18	5
17 Deprem olacak söylentilerini duymaktan	159	44	124	34	42	12	35	10
18 Anne babamı kaybetmekten	27	8	30	8	84	23	219	61
19 Okula gitmekten	319	89	18	5	13	4	10	3
20 Arkadaşlarını kaybetmekten	66	18	91	25	118	33	85	24
21 Grip ve belirsiz seslerden	116	32	136	38	68	19	40	11
22 Hafif salıntılardan	147	41	133	37	53	15	27	7
23 Kabus görmekten	116	32	129	36	77	21	38	11
24 Sakat kalmaktan	37	10	72	20	113	32	138	38
25 Ölmekten	119	33	69	19	59	16	113	32
26 Evimizi kaybetmekten	71	20	85	24	106	29	98	27
27 Uykuya dalmaktan ve uyumaktan	304	84	25	7	19	5	12	3
28 Akrabalarından birini kaybetmekten	76	21	83	33	109	30	92	26
29 Yıkılmış binaları görmekten	215	58	93	26	31	9	21	6
30 Cenaze törenlerinden	209	58	89	25	37	10	25	7
31 Acı çekmekten	80	22	109	30	97	27	74	21
32 Kapalı yerlerde kalmaktan	155	43	89	25	59	16	57	16
33 Elektrik kesintilerinden	218	61	91	25	32	9	19	5
34 Hava sıcaklığındaki değişikliklerden	284	79	61	17	9	3	6	2
35 Gök yüzü hareketlerindeki değişikliklerden	218	61	91	25	32	9	19	5
36 Hayvanların çıkardığı garip seslerden	203	56	100	28	31	7	26	7
37 Basın yay. çıkan deprem olacak ile ilg. Söyle.	194	54	100	28	42	12	24	7
38 İtfaiye sirenlerinden	275	76	62	17	14	4	9	3
39 Sularda meydana gelen sıcak. ilgili değişikli.	274	76	69	19	12	3	5	1
40 Binaların yakınında yürümekten	270	75	81	23	7	2	2	.6
41 Tiyatro, sinema gibi kapalı göst. mekan bulun	317	88	38	11	4	1	1	.3
42 Başka coğrafi bölgeler olan deprem haberler	208	58	121	34	20	6	11	3
43 Asansöre binmekten	226	63	83	23	30	8	21	6
44 Beyaz önlüklü insanları görmekten	306	85	31	9	13	4	10	3
45 Evdeki eşyaların üzerime düşeceğinden	214	59	98	27	31	9	17	5
46 Otobüs, tren gibi araçlarla seyahat etmekten	295	82	52	14	7	2	6	2
47 Değer verdiğim bir oyuncacı kaybetmekten	270	75	67	19	12	3	11	3
48 İnsanların çıkardığı çığlıklardan	156	43	128	36	42	12	34	9
49 Havanın kararmasından	262	73	64	18	29	8	5	4

Depremden sonra görülen korkuların frekans değerleri incelendiğinde, öğrencilerin en fazla gösterdikleri korkular, anne babayı kaybetme korkusu, sakat kalma korkusu, ölüm korkusu, evlerini kaybetme korkusu, akrabalarından birini kaybetme korkusu ve anne babadan ayrılma korkusu olduğu ve bu korkuları azalan yoğunlukta diğer korkuların izlediği bulunmuştur.

Tablo 2. Kız ve Erkek Öğrenciler Arasındaki Korkulara İlişkin t Değerleri

DEĞİŞKEN	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	P
Korkular	Kız	150	1,56	,561	10,210	,000
	Erkek	210	1,09	,304		

*P<.05 -> anlamlı fark vardır

Tablo 2'de cinsiyet farkının öğrencilerin korkuları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Tablo incelendiğinde kız öğrencilerin ($\bar{X} = 1,56$) erkek öğrencilerden ($\bar{X} = 1,09$) daha çok korktukları ve depremden sonra cinsiyet açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (p <.05).

Tablo 3. Depremde Can Kaybı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Korkulara İlişkin t Değerleri

DEĞİŞKEN	C. K. O	N	\bar{X}	Ss	t	p
Korkular	H. K. O	279	1,25	,474	-2,56	,011
	K. O	81	1,41	,519		

*P<.05 -> anlamlı fark vardır

C. K. O = Can kaybı olanlar

H. K. O = Hiç kaybı olmayanlar

K. O = Kaybı olanlar

Tablo 3'de depremden sonra can kaybı olup olmaması farkının öğrencilerin korkuları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Tablo incelendiğinde can kaybı olanların ($\bar{X} = 1,41$) can kaybı olmayanlardan ($\bar{X} = 1,25$) daha çok korktukları ve depremden can kaybı olanlar ve olmayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (p <.05).

Tablo-4. Depremde Mal Kaybı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Korkularına İlişkin t Değerleri

DEĞİŞKEN	M. K. O	N	\bar{X}	Ss	t	p
Korkular	H. K. O	203	1.28	.035	-.453	.651
	K. O	157	1.30	.038		

*P< .05 -> anlamlı fark vardır
M. K. O = Can kaybı olanlar
H. K. O = Hiç kaybı olmayanlar
K. O = Kaybı olanlar

Tablo 4'de depremden sonra mal kaybı olup olmama farkının öğrencilerin korkuları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Yapılan araştırmada mal kaybı olanlarla mal kaybı olmayanlar arasında korku yönünden bir farklılık olmadığı görülmüştür (p > .05).

Tablo -5. Depremden Sonra Ailesinden Ayrı Kalan ve Kalmayan Öğrencilerin Korkularına İlişkin t Değerleri

DEĞİŞKEN	D. S. A. A. K.	N	\bar{X}	Ss	t	p
Korkular	Evet	41	1.49	.597	2.83	.005
	Hayır	319	1.26	.467		

*P< .05 -> anlamlı fark vardır
D. S. A. A. K. = Depremden sonra ailenizden ayrı kaldınız mı?

Tablo 5'te depremden sonra aileden ayrı kalıp kalmama farkının öğrencilerin korkuları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Tablo incelendiğinde ailesinden ayrı kalanların ($\bar{X} = 1.49$) ailesinden ayrı kalmayanlardan ($\bar{X} = 1.26$) daha çok korktukları ve depremden sonra ailesinden ayrı kalanlar ve ayrı kalmayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. (p < .05)

Tablo -6. Psikolojik Yardım Alan ve Almayan Öğrencilerin Korkularına İlişkin t Değerleri

DEĞİŞKEN	P. Y. A.	N	\bar{X}	Ss	t	p
Korkular	Evet	21	1.33	.577	.456	.648
	Hayır	339	1.28	.483		

*P< .05 -> anlamlı fark vardır
P. Y. A. = Psikolojik yardım aldınız mı?

Tablo 6'da depremden sonra psikolojik yardım alıp almama farkının öğrencilerin korkuları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Yapılan araştırmada psikolojik yardım alan ve psikolojik yardım almayanlar arasında korku yönünden bir farklılık olmadığı görülmüştür (p > .05).

Tablo- 7. Annesi Çalışan ve Çalışmayan Öğrencilerin Korkularına İlişkin t Değerleri

DEĞİŞKEN	A. Ç.	N	\bar{X}	Ss	t	p
Korkular	Evet	84	1.29	.55	-.008	.993
	Hayır	276	1.29	.46		

*P< .05 -> anlamlı fark vardır
A. Ç. = Anneniz çalışıyor mu?

Tablo 7'de depremden sonra annenin çalışıp çalışmama farkının öğrencilerin korkuları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Tablo incelendiğinde annesi çalışanla annesi çalışmayan öğrenciler arasında korku yönünden bir fark olmadığı görülmüştür (p > .05).

Tablo-8. Annenin Eğitim Durumu İle Korkularına İlişkin t Değerleri

DEĞİŞKEN	A.E.D	N	\bar{X}	Ss	t	p
Korkular	İ.A	175	1.30	.485	.63	.527
	O.Ü	185	1.27	.492		

A.E.D = Annenin Eğitim Durumu, İ.A = İlkokul ve Aşağısı,
O.Ü = ortaokul ve üstü

Tablo 8'de depremden sonra annenin eğitim durumunun korkular üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Tablo incelendiğinde annenin eğitim durumunun korku yönünden bir farklılığa yol açmadığı görülmüştür (p > .05).

Tablo-9. Babanın Eğitim Durumunun Öğrencilerin Korkularına İlişkinine İlişkin F Değerleri

B.E.D	N	\bar{X}	Ss	K.T	sd	K.O	F	p	
İlkokul ve Aşağı	75	1.29	0.46	Gr. Arası	0.23	3	0.08	0.32	0.81
Ortaokul	79	1.27	0.47	Gr.İç	85.30	356	0.24		
Lise	120	1.32	0.52						
Lise ve Üstü	86	1.26	0.49						
Toplam	360	1.29	0.49	Toplam	85.53	359			

B.E.D = Babanın Eğitim Durumu

Tablo 9 incelendiğinde babanın eğitim düzeyinin öğrencilerin gösterdikleri korkular üzerinde anlamlı bir farka yol açmadığı görülmüştür (P>.05).

4. TARTIŞMA

Deprem korkularına ilişkin bulguları incelediğimizde, öğrencilerin anne babayı kaybetme, sakat kalma, ölmek ve anne

babadan ayrılmayla ilgili korkuları yoğun olarak yaşadıkları görülmüştür. Daha önce yapılan çalışmalarda da bu bulgulara benzer sonuçlar bulunmuştur. Erol, Şahin ve Özcebe (1990) tarafından yapılan bir çalışmada, en yoğun görülen korku maddeleri değerlendirildiğinde anne babanın ölümü, anne babadan ayrılmayla ilgili korkuların en çok görülen korkular arasında yer aldığı bulunmuştur.

Araştırmada cinsiyetler arasındaki korku farklarına ilişkin bulgulara baktığımızda, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla korktukları görülmektedir. Literatüre baktığımızda kızların erkeklerden daha fazla korktuklarını gösteren bulgular vardır. Depremden sonra ailesinden ayrı kalanların korku puanlarının daha yüksek olduğu yapılan çalışma sonucunda bulunmuştur.

Depremden sonra mal kaybı olanlar ve olmayanlar, psikolojik yardım alanlarla psikolojik yardım almayanlar, annesi çalışanlarla çalışmayanlar ve anne babanın eğitim durumu ile korkular yönünden anlamlı bir farklılığa yol açmadığı bulunmuştur.

Depremle ilgili olarak gelişen korkularda, diğer korkulara benzer korunma yolları kullanılabilir. Çocuklara tehlikeli olan ve olmayan durumları ayırt etmeyi, ne zaman korkması ve kaçınması gerektiğini öğretmek gerekir.

Anne babanın davranışlarının çocukların korkularının gelişmesinde önemli bir yer tuttuğu da bilinmektedir. Korku ve kaygılar doğrudan ya da dolaylı yolla çocuklara aktarılabilir. Bu gibi felaketlerle sonuçlanan olaylarda aileler çocuklarının yanında aşırı korkulu ve kaygılı olduklarını gösterirlerse çocuklarda bundan etkilenerek aşırı korku ve kaygı geliştirirler. Bundan dolayı aile bireylerinin çocuklarının yanında kaygı ve korkularını kontrol etmeye çalışmaları, çocukların aşırı korkmalarını engelleyebilir.

Bununla birlikte bu gibi felaketler sonucunda çocukların göstermiş olduğu korkuların başında aile bireylerinin kendilerini terk edecek olması gelir. Bu dikkate alındığında aile bireylerinin çocukları fazla yalnız bırakmamaları uygun görülmektedir. Ebeveynler herhangi bir nedenle çocuğundan bir süre ayrılmalari gerekirse, çocuğa nereye gideceğini ve ne zaman döneceğini söylemeleri uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

Amerika Psikiyatri Birliği, *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı* (DSM-IV). Amerika Psikiyatri Birliği, Washington DC. KÖROĞLU, E. Ankara: Hekimler Yayın Birliği: 1987.

Köknel, Ö, *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, 13. Basım İstanbul: 1995.

Milgram, T, K & Goldstein, The Effects of Psychological Trauma on Children and Adolescents. *Journal of Counseling Development* 72 49-72: 1988.

Salk, L, *Çocuğun Duygusal Sorunları*, Ankara: 1983.

Sayı, I, Depremzede Ailelere Koruyucu Müdahale Çalışması, *Kriz Dergisi* 9, Ankara: 2000.

Terr, L, Children at acute risk: Psychic trauma. InL. Grinspoon (Ed.), *Psychiatry Update* 38 104—120: 1984.

TPB: *Türk Psikoloji Bülteni Deprem Özel Sayısı* 14(5) 1999

Yalın, A, Depremın Çocuklar Üzerindeki Etkisi, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi* 30: 2002.

Yavuzer, H., *Çocuk ve Suç*, İstanbul: 1994.

Yörükoğlu, A., *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, İstanbul: 1991

Zimrin, Psychiatr,c Reactions to Disaster: The Mount St.Helens Experience. *American Journal of Psychiatry*. 143 590-592: 1986.

İLETİŞİM ADRESİ

Arş. Gör Tuncay AYAS

Sakarya Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

Psikolojik hizmetler ABD

e-posta: tayas@sakarya.edu.tr

Dr. Murat İSKENDER

Sakarya Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

Psikolojik hizmetler ABD

e-posta: iskender@sakarya.edu.tr